

Adam Redzik*

POCZET JURYSTÓW I EKONOMISTÓW (5): ALEKSANDER DOLIŃSKI (1866-1930)

Piątą odsłonę „Pocztu Jurystów i Ekonomistów” dedykujemy zmarłemu przed 90 laty Aleksandrowi Dolińskiemu – niedocenionemu dzisiaj współtwórcy polskiego prawa handlowego, a w szczególności prawa spółek, człowiekowi posiadającemu wyjątkowe przymioty osobiste, o którym Roman Longchamps de Bérier pisał: „obok gruntownej wiedzy komercyjnej oraz wielkiej pracowitości, cechowały prof. Dolińskiego niezwykle zalety charakteru. Łagodność i wyrozumiałość, umiejętność szanowania każdego zdania, brak wszelkiej małostkowości i próżności jednały mu miłość kolegów i młodzieży i zapewniały pomyślny wynik wszelkiej pracy, podejmowanej wspólnie z innymi. Dzięki tym przymiotom szerokie sfery społeczeństwa odnosiły się do ś.p. profesora Dolińskiego z pełnym zaufaniem, ofiarując mu liczne godności (...)”. Wtórował mu Maurycy Allerhand, który akcentował, że „jako człowiek odznaczał się zmarły anielską dobrocią i nieskazitelnym charakterem. Był wyrozumiały na odmienne zdania, nigdy się nie unosił, a gdy w Komisji Kodyfikacyjnej czasem może za ostro ścierały się z sobą zapatrywania, starał się wszystkich ułagodzić, co mu się zawsze udawało, bo wszyscy go cenili, poważali i kochali”.

Aleksander Doliński za życia zyskał uznanie jako wybitny znawca teorii i praktyki prawa handlowego w Polsce, który – jak nikt inny – nadawał się do kierowania dziełem skodyfikowania tego działu prawa. Jego więc wybrano przewodniczącym Sekcji Prawa Handlowego Komisji Kodyfikacyjnej RP. On też był głównym twórcą polskich kodyfikacji obszaru prawa handlowego. W artykule przybliżono sylwetkę prof. Dolińskiego i jego osiągnięcia naukowe i kodyfikacyjne. Wiele z nich do dzisiaj stanowi niedościgniony wzorzec, w tym wznawia-

* Adam Redzik, dr hab, prof. UW, sędzia SN; ORCID: 0000-0001-7908-6457.

ne jako t. 1 „Biblioteki Głosu Prawa” – *Austryackie prawo spółek z ograniczoną odpowiedzialnością*. Fragment opracowania poświęcono zięciowi i następcy na katedrze prof. Dolińskiego – Mieczysławowi Honzatce, zamordowanemu w nieznanych okolicznościach w 1945 r.

Pojęcia kluczowe: Aleksander Doliński, historia prawa, prawo handlowe w II RP, prawo cywilne w II RP, Komisja Kodyfikacyjna RP, Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie, Mieczysław Honzatko

W 1931 r., kilka miesięcy po śmierci prof. Aleksandra Dolińskiego na łamach „Gazety Sądowej Warszawskiej” (dalej: GSW) kolega z Komisji Kodyfikacyjnej (dalej: KKRP) Aleksander Jackowski pisał:

„...zmarł Pracownik na niwie prawniczej, Pracownik, który nie tylko teorii, lecz i praktyce się poświęcił, bo czynny był w rozmaitych dziedzinach życiowych, gdzie prawo handlowe praktyczne zastosowanie miało, nie wyłączając spółdzielczej, więc hołd Jego Pamięci tym wspomnieniem składamy, tym gorętszy i tym serdeczniejszy, że charakter miły, jaki Go cechował, mocno Go zarysował w pamięci tych, co z nim mieli możność częściej się we współpracy stykać”

Wszystkie wspomnienia, które ukazały się po śmierci Aleksandra Dolińskiego akcentowały jego wyjątkowe cechy osobowości, ale też fakt, że umiejętnie łączył praktykę z teorią prawa. Podkreślano przy tym, że jego dzieła stanowiły istotny i trwały wkład w polską literaturę prawniczą. Może to zaskakiwać, gdyż owych dzieł nie pozostawił zbyt wiele. Pochłonięty aktywnością prawniczą i gospodarczą opublikował kilka monografii, kilkanaście artykułów oraz komentarze. Znacznie obszerniejszy, pomnikowy, dorobek naukowy postawił mistrz Aleksandra Dolińskiego – Ernest Till, czy kolega z Wydziału Prawa – prof. Maurycy Allerhand. Niemniej dorobek monograficzny Dolińskiego oraz jego twórcze zaangażowanie w kodyfikację prawa handlowego w II RP zasługują na pamięć, tym bardziej, że do dzisiaj korzystamy z pośrednich efektów jego pracy.

Z aktu urodzenia, odnalezionego w Archiwum Arcybiskupa Eugeniusza Baziaka w Krakowie, wynika, że Aleksander Doliński urodził się 18 lutego 1866 r. w Łaskowcach (Laskowce, dziś ukr. Laskiwci), parafii w Budzanowie, w powiecie trembowolskim, czyli nieopodal pięknego kresowego miasta Buczacz. Ojciec Aleksander (syn Wincentego i Anny z Wendorssów) był nauczycielem szkoły ludowej. Matka Paulina z Przewłockich (córka Łukasza i Konstancji z domu Szczurowskiej) prawdopodobnie tradycyjnie zajmowała się domem. Niewiele wiemy o sytuacji materialnej rodziny przyszłego uczonego oraz o rodzeństwie, poza tym, że miał siostrę.

Prof. dr Aleksander Doliński (1866-1930), fotografia z ok. 1925 r.

Do gimnazjum Aleksander junior uczęszczał w Buczaczu, a potem w Tarnopolu. To ostatnie ukończył w 1885 r. Jesienią tego roku zapisał się na studia na Wydziale Prawa i Umiejętności Politycznych C.K. Uniwersytetu Franciszka I we Lwowie. W czasie studiów słuchał wykładów profesorów: Augusta Bálasitsa (procedura cywilna), Oswalda Balzera (historia prawa polskiego), Aleksandra Janowicza (historia prawa niemieckiego), Józefa Kasznicy (prawo kościelne), Aleksandra Ogonowskiego (prawo prywatne w j. ruskim), Leonarda Piętaka (prawo handlowe i wekslowe), Tadeusza Pilata (nauka administracji, prawo administracyjne i statystyka), Stanisława Starzyńskiego (prawo polityczne czyli konstytucyjne), Ernesta Tilla (prawo cywilne) i Ferdynanda Źródłowskiego (prawo rzymskie). Ponadto uczestniczył w seminariach profesorów: Balzera, Janowicza, Piętaka, Pilata i Starzyńskiego. Z życiorysu zamieszczonego w jego aktach osobowych wynika, że na seminarium prof. Balzera napisał dwie prace: *O wojewodach grodzkich na Rusi w XV w.* oraz *O opiece w prawie polskim wieków średnich*; na seminarium prof. Pilata pracę *Opieka nad ubogimi*, a na seminarium prof. Starzyńskiego pracę *Ordynacja wyborcza w świetle orzeczeń Trybunału Państwa*. Brak śladów aby któreś z tych opracowań zostało opublikowane. Ponadto Doliń-

ski słuchał wykładów na Wydziale Filozoficznym – z filozofii prawa: Euzebiusza Czerkawskiego i Aleksandra Raciborskiego oraz z historii: Izzydora Szaraniewicza i Ksawerego Liskego.

W 1890 r., po zdaniu trzech egzaminów rygorozalnych, odpowiadających egzaminom rządowym zadanym na studiach, czyli historyczno-prawnego, sądowego i politycznego, uzyskał stopień doktora praw. Jeszcze tego samego roku otrzymał stypendium z fundacji cesarskiej (*Fundacji Najjaśniejszego Pana* – jak napisał w życiorysie) i dzięki temu wyjechał na dwuletnie studia z zakresu prawa prywatnego i ekonomii do Berlina i Getyngi. W pierwszym roku (1890-1891) był zwyczajnym słuchaczem Uniwersytetu Berlińskiego i uczestnikiem seminariów z prawa rzymskiego i prawa prywatnego Lothara Pernice'a (1841-1901), Heinricha Dernburga (1829-1907) i Ernsta Wilhelma Eberharda Ecka (1838-1901) oraz znanego seminarium z prawa handlowego Lewina Goldschmidta (1829-1897). W roku następnym był słuchaczem na Uniwersytecie w Getyndze, gdzie pracował na seminarium Rudolfa von Iheringa (1818-1892), który zmarł we wrześniu 1892 r., przez co Doliński był jednym z ostatnich jego uczniów.

Po powrocie do Lwowa, 21 lipca 1893 r., Doliński wniósł do Grona Profesorskiego Wydziału Prawa i Umiejętności Politycznych podanie o prawo wykładania (habilitację) z austriackiego prawa prywatnego, zaznaczając: „posiadam równie dobrą znajomość języka ruskiego i w tymże języku wykłady żadnej trudności sprawiać mi nie będą”. Dodał też, że zna terminologię ruskiego (czyli ukraińskiego) języka prawa. Jako podstawę przedstawił rozprawę pt. *Haftung des Kontrahenten für seine Gehilfen bei der Abschließung von obligatorischen Verträgen* (Lwów 1893). W marcu 1895 r. do materiałów postępowania dołączył drugą rozprawę, tym razem po polsku – *O zastępstwie przy zawieraniu aktów prawnych według prawa prywatnego austriackiego* (Lwów 1895). Referentami byli profesorowie Ernest Till oraz Leonard Piętaś. Ocenili rozprawę i dorobek kandydata pozytywnie. Uchwała Grona Profesorów została podjęta 18 lipca 1895 r., a zatwierdzona reskryptem Ministerstwa Wyznań i Oświecenia 22 października 1895 r. Od jesieni 1895 r. Aleksander Doliński był więc docentem prawa prywatnego austriackiego z językami wykładowymi polskim i ruskim. Już w tym roku wygłosił dwa wykłady godzinne (tygodniowo), jeden po polsku – z zakresu prawa spadkowego, drugi po ukraińsku – z zakresu prawa rzeczowego.

Obie rozprawy przedłożone w postępowaniu habilitacyjnym dotyczyły tego samego, z tą różnicą, że w wersji niemieckiej – we wstępie – krytycznie ocenił założenia szkoły historycznej w analizowanym aspekcie, zarzucając jej, iż nie szuka łącznika z życiem, dlatego prawo należy badać przez uwzględnianie jego roli w życiu społecznym – czyli postulował tzw. metodę socjalną, jak ją określił Maurycy Allerhand. Potwierdzały to jego późniejsze publikacje zarówno cy-

wilistyczne, jak i komercjalistyczne. Cywilistycznych *stricte* z czasem było mniej, ale te z zakresu prawa handlowego zawsze osadzone były w prawie cywilnym. Jedną z takich prac cywilistycznych był artykuł opublikowany tuż przed wybuchem I wojny światowej, w 1914 r., w „Przeglądzie Prawa i Administracji” (dalej: PPIA) pt. *Hypoteka właściciela w projekcie noweli do kod. cyw. i jej wpływ na kredyt hipoteczny*. Wskazał w nim, że cel w postaci „wyzwolenia hipoteki z zależności od osobistego zobowiązania” jest ważny, jak i lepsze przystosowanie hipoteki do obrotu gospodarczego. Natomiast za istotny błąd uznał brak konsultacji ze środowiskami, których regulacja miała dotyczyć, podkreślając przy tym, że hipoteka nie jest już tylko zabezpieczeniem długu osobistego, gdyż kredyt hipoteczny stał się jedną z najzwyklejszych form lokowania kapitału. Pozytywnie odniósł się do sięgania po wzorce szwajcarski i niemiecki z BGB. W tym artykule wypowiedział się też ogólnie o roli prawnika:

„prawnik daje tylko formę, treści dostarcza ekonomista i socjolog. Ale prawnik musi czuwać nad tem, by forma odpowiadała treści. I dlatego powtarzam, że w podobnych kwestiach należałoby poinformować się u ekonomistów i znawców stosunków agrarnych” (s. 198).

Po uzyskaniu habilitacji Doliński zaczął specjalizować się w dziedzinie prawa handlowego, zarówno w praktyce, jak i w nauce. Prace z zakresu prawa handlowego pojawiły się w 1900 i 1901 r., a poświęcone były spółce akcyjnej. Pierwsza dotyczyła regulatywu spółek akcyjnych, który wprowadzono w monarchii habsburskiej we wrześniu 1899 r. W rozprawie tej, zamieszczonej na łamach PPIA, Doliński odniósł się do stanu prawa o spółkach akcyjnych wskazując, że od chwili wejścia w życie Powszechnego Kodeksu Handlowego (ADHGB) w 1862 r. nie miały miejsce żadne zmiany (mimo prób z 1873 r.). Sprawia to, że regulacja jest przestarzała i niedostosowana do współczesności. Analizowany regulatyw wydany został przez pięciu ministrów (spraw wewnętrznych, skarbu, handlu, sprawiedliwości i rolnictwa) 20 września 1899 r. i określał jedynie warunki, które muszą być spełnione przy zawieraniu i przekształcaniu spółek akcyjnych na podstawie dotychczas obowiązującego ustawodawstwa. Uznał, że jest on krokiem we właściwym kierunku, ale nieznaczna modyfikacja systemu koncesyjnego nie jest wystarczająca.

W obszerniejszej rozprawie opublikowanej w 1901 r. częściami w tym samym czasopiśmie, Doliński przeanalizował charakter prawny subskrypcji akcji. Omówił prawa i obowiązki akcjonariuszy wynikające ze statutu spółki. Za najważniejszy z obowiązków uznał „obowiązek wpłaty subskrybowanej kwoty akcyjnej” (inne może określić statut). Następnie zapytał o charakter prawny i istotę spółki akcyjnej i dalej – charakter prawny praw akcjonariuszy. Wskazał, że prawa te są prawami obligacyjnymi i jako takie mieszczą się w ra-

mach dotychczasowego systemu prawa. W późniejszym okresie pogląd jego ewoluował. Subskrypcję akcji zdefiniował jako „pisemne oświadczenie woli przystąpienia do zawiązującej się spółki akcyjnej za przyczynieniem się do dotacyi kapitału zakładowego pewną sumą pieniężną odpowiadającą pewnej ilości akcji i ich kursowi emisyjnemu”. Podkreślił, że mamy tu do czynienia z dwoma oświadczeniami przystąpienia do zawiązującej się spółki i zobowiązania się do wpłaty sumy odpowiadającej liczbie akcji i ich kursowi emisyjnemu. Przeciwno uznaniu subskrypcji za umowę przemawia fakt, że nie wiąże ona subskrybenta w sposób taki, jak zobowiązanie umowne. Rozważania skonkludował stwierdzeniem, że w chwili zawiązania spółki akcyjnej subskrypcja nie rodzi żadnych stosunków prawnych pomiędzy założycielami i subskrybentami, ani też pomiędzy subskrybentami.

Zwienieniem badań nad spółką akcyjną miało być opracowanie systematyczne pt. *Austriackie prawo akcyjne*, którego część pierwszą, obejmującą część ogólną, wydał własnym nakładem w 1903 r. Niestety zamierzenia nigdy nie ukończył. Niewątpliwie rozprawa jest dojrzałym opracowaniem z umiejętną argumentacją prawną, która – z perspektywy czasu – w części jest już nieaktualna, ale nadal skłaniająca do refleksji.

W tym czasie toczyła się w Austro-Węgrzech dyskusja nad przyszłą zmianą w obszarze prawa handlowego. Rozważano możliwość wprowadzenia nowego typu spółki handlowej, znanego w Niemczech od kilku lat, który zawierał więcej elementów korporacyjnych niż spółka akcyjna, ale jednocześnie ograniczał ryzyko inwestycyjne wspólników, czyli nad projektem regulacji spółki z ograniczoną odpowiedzialnością. Doliński zaangażował się w ową dyskusję, a postęp prac, a następnie samą regulację obszernie omawiał w kolejnych publikacjach, szczególnie na łamach PPIA. Już w 1905 r. omówił *Projekt ustawy o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością*. Następnie w PPIA opublikował kilka recenzji rozpraw z obszaru praw handlowego, w tym rozprawy Antona Randy oraz serii opracowań na temat spółki z o.o. Carla Samuela Grünhuta (głównego referenta austriackiej ustawy o spółce z o.o. w komisji Izby Panów Rady Państwa). W 1907 r. publikował już artykuły o nowej regulacji – jako zapowiedź obszerniejszego dzieła. Owym dziełem jest obszerne studium monograficzne poświęcone spółce z ograniczoną odpowiedzialnością – *Austriackie prawo spółek z ograniczoną odpowiedzialnością*, które wydał własnym sumptem w 1908 r. (ss. VII+499). Rozważania rozpoczęły od rozdziału poświęconego ekonomicznemu znaczeniu spółki. Następnie omówił starannie konstrukcję spółki oraz jej praktyczne znaczenie. Udowodnił tym dziełem, że jest jednym z najwybitniejszych znawców problematyki spółki z ograniczoną odpowiedzialności w cesarstwie austro-węgierskim. Nie może dziwić, że Ernest

Till pisząc o rozprawie stwierdził, iż jest to monografia napisana systematycznie, znakomitym językiem i dodał: „wyprzedziła tego przedmiotu literaturę austr.-niemiecką. Jest to praca systematyczna, wyczerpująca rzecz tak ze stanowiska ekonomicznego jako też prawnego, a w szczególności także bankowego” (PPIA 1908, s. 763).

Doliński dogłębnie i w konfrontacji z literaturą poruszył wiele ważnych kwestii związanych z istotą spółki z o.o. Zastanawiał się m.in. nad aktem, który generuje podmiot w postaci spółki z o.o., wypowiedział się na temat udziału, że to „ogół praw i obowiązków, jakie przysługują spółnikowi względnie ciążyą na nim wobec spółki, cały stosunek jego przynależności, tak w znaczeniu czynnym jak i biernym, całą treść jego przynależności, jego stanowisko prawne wobec spółki z tytułu przynależności. Udział znaczy tyle co przynależność (...) i płynące z niej prawa i obowiązki wobec spółki” (s. 329). Interesująco wydaje się, że Doliński inaczej wypowiadał się o istocie praw udziałowych w rozprawie o charakterze prawnym subskrypcji akcji, gdzie wyraził opinię, że są one prawami obligacyjnymi. Tym razem nawiązał do koncepcji Ottona Girke’go, że prawa udziałowe są odrębnymi prawami *sui generis*. Napisał, że „udział nie jest wierzytelnością, ale przedstawia się jako cały kompleks uprawnień płynących z przynależności do spółki” (s. 370-372). Aleksander Jackowski we wspomnieniu poświęconym Aleksandrowi Dolińskiemu, które opublikował w GSW napisał o monografii spółki z o.o.:

„Dzieło to, wyczerpujące materię, bo 494 stron liczące [499+VII – A.R.], napisane z wielkim nakładem pracy, z wielką znajomością tej dziedziny życia i prawa, będące zarówno traktatem prawniczym jak też praktycznym wykładem, zajęło poczytne miejsce w literaturze polskiej prawniczej.”

Być może takie miejsce zajmowało w 1930 r., ale w kolejnych latach, a szczególnie po 1939 r. zostało zupełnie zapomniane, mimo iż do dzisiaj stanowi kopalnię wiedzy na temat tego rodzaju asocjacji kapitałowej. Uznając, że należy je przywrócić polskiej nauce prawa cywilnego i handlowego, w 2020 r. postanowiliśmy, że ukaże się ono jako t. 1 „Biblioteki Głosu Prawa” w serii FONTES.

Już jako ceniony komercjalista, czyli znawca prawa handlowego, Doliński został w 1903 r. zaproponowany na katedrę prawa handlowego i wekslowego Uniwersytetu Lwowskiego. Na mocy postanowienia cesarskiego z 31 stycznia 1904 r. został profesorem nadzwyczajnym prawa handlowego i wekslowego na Uniwersytecie Lwowskim. Wraz z nominacją ustąpił z adwokatury. Pięć lat później, 26 sierpnia 1909 r., na wniosek Grona Profesorów Wydziału Prawa mianowany został zwyczajnym profesorem prawa handlowego i wekslowego. W dokumentacji dotyczącej postępowania o nominację profesorską zachowała się opinia prof. Antoniego Górskiego z Uniwersytetu Jagiellońskiego, w której czytamy:

„według mego sumiennego przekonania prace prof. Dolińskiego w zupełności uzasadniają propozycję by Ministerstwo zamianowało go zwyczajnym profesorem prawa handlowego i wekslowego (...). Uważam p. Dolińskiego za bardzo sumiennego badacza zasługującego w zupełności na to by go Wydział na ordynariusza przedstawił!”

Tak też się stało. Od tego czasu do śmierci Aleksander Doliński posiadał zwyczajną katedrę prawa handlowego i wekslowego na Wydziale Prawa Uniwersytetu Lwowskiego. W związku z tym prowadził też seminarium z prawa cywilnego i handlowego, z którego wyszło wielu cenionych uczonych. Dość powiedzieć, że seminarzystami Dolińskiego byli m.in. Roman Longchamps de Bérier, Kazimierz Przybyłowski, Roman Piotrowski, Mieczysław Honzatko.

Doliński prowadził nie tylko wykłady z prawa handlowego i wekslowego, ale także z prawa cywilnego, prawa górniczego i naftowego, prawa asekuracyjnego (ubezpieczeniowego) i prawa hipotecznego. Przez pewien czas wykładał też prawo rodzinne. W okresie II RP ponadto prowadził wykłady z prawa prywatnego międzynarodowego i prawa spółdzielczego. Był ceniony w gronie profesorskim, a także wśród studentów. Dwukrotnie wybierano go dziekanem Wydziału Prawa UJK (1911/1912 oraz 1921/1922), zaś prodziekanem był tradycyjnie w latach 1912/13 i 1922/23. Kilkakrotnie był też delegatem Rady Wydziałowej do Senatu Akademickiego (1907/08-1909/10, 1919/20-1920/21 i 1923/24). Wypada tu wspomnieć, że przez wiele lat przewodniczył komisji magisterskiej dla absolwentów Wydziału Prawa i Nauk Społeczno-Ekonomicznych Uniwersytetu Lubelskiego (od 1928 r. KUL) i egzaminował z prawa handlowego i prawa cywilnego. Przemysław Dąbkowski tak opisywał nowo wybranego w 1921 r. dziekana:

„Cieszymy się tedy bardzo, że wybór nasz padł na męża, który najzupełniej odpowiada tym wymogom. Znana jest powszechnie wybitna wiedza fachowa prof. Dolińskiego, znana jest również dobrze jego niezmiernie dobra działalność nauczycielska na naszej wszechnicy, a poprzednio także w innych szkołach najwyższych naszego miasta. Jesteśmy też świadkami równie niezmiernie dobrej jego działalności, skierowanej ku zorganizowaniu i ożywieniu pracy spółdzielczej, w której prof. Doliński upatruje słusznie jeden z najlepszych środków gospodarczego rozkwitu państwa. Z odrodzeniem państwa polskiego prof. Doliński oddał się z zapałem pracy kodyfikacyjnej, głównie w zakresie prawa handlowego i wekslowego; usiłowania te zostały właśnie w ostatnich dniach uwieńczone pomyślnym rezultatem przez sformułowanie projektu prawa wekslowego. Szanowny Panie Kolego! Sprawowałeś już urząd dziekański 9 lat temu wstecz, ze spokojem powierzamy rządy naszego Wydziału w Twoje pracowite i doświadczone dłonie.” (*Sprawozdanie dziekańskie* za rok 1921/22).

Jako dydaktyk Aleksander Doliński dzielił się też wiedzą z zakresu prawa cywilnego, handlowego, wekslowego, spółdzielczego ze słuchaczami, powstałej w 1922 r. z inicjatywy Izby Handlowej i Przemysłowej we Lwowie, prywatnej Wyższej Szkoły Handlu Zagranicznego

we Lwowie. To prof. Dolińskiemu, po ustąpieniu pierwszego rektora szkoły prof. Antoniego Pawłowskiego (1859-1942), w 1930 r., powierzono fotel rektora. Zasiadał w nim bardzo krótko.

Nie zaniedbywał nauki oraz stale był bardzo aktywny w życiu prawnogospodarczym. W latach 1911-1912 wspólnie z prof. Antonim Górskim z Uniwersytetu Jagiellońskiego przygotował znakomity podręcznik do części ogólnej prawa handlowego – *Zarys prawa handlowego*, t. I – *Nauki ogólne i prawo osobowe*. Ukazał się on z dedykacją: „Uniwersytetowi Lwowskiemu w dwieście pięćdziesiątą rocznicę założenia tę wspólną pracę, jako symbol duchowej łączności wszechnic, profesorów i uczniów polskich poświęcają Autorowie”. Dzieło to zastąpiło wydany dwukrotnie w 1890 i 1900 r. podręcznik autorstwa Antoniego Górskiego pt. *Zarys prawa handlowego austriackiego*. Wersja wspólna została napisana na nowo – inny układ, zawartość, stylistyka językowa. Autorzy zapowiedzieli w niedalekiej przyszłości wydanie tomu drugiego, zawierającego omówienie reszty instytucji prawa handlowego, czyli handlowe prawo rzeczowe i zobowiązaniowe, ale nie nastąpiło to, do czego zapewne przyczyniła się I wojna światowa.

Zarys prawa handlowego posiada przemyślany i przejrzysty układ i zasługuje na nieco szersze omówienie. Podręcznik podzielony jest na dwa działy. Dział II z kolei na części i rozdziały (dział I tylko na rozdziały). W części II działu II wyodrębniono mniejszą jednostkę redakcyjną - tytuł. Oprócz tego każdy wyodrębniony problem tytułowy posiada numerację paragrafową (łącznie 97 paragrafów). Dział pierwszy zatytułowany „Pojęcia wstępne” podzielony został trzy rozdziały, z czego w pierwszym przedstawiono pojęcie handlu i prawa handlowego, jego działów i historii. Następnie omówiono zagadnienie kodyfikacji prawa handlowego w Austrii i Niemczech. Rozdział II to źródła prawa handlowego austriackiego, a rozdział III to ogólnie czynności handlowe. Omówiono też systemy prawa handlowego (przedmiotowy, podmiotowy i mieszany), podjęto próbę określenia istoty czynności handlowych, a następnie przedstawiono podział czynności handlowych na bezwzględne, względne; pomocnicze, mające za przedmiot nieruchomości oraz jednostronne i dwustronne. Dział II pt. *O osobach prawa handlowego* składa się z dwóch części. Pierwsza, podzielona na trzy rozdziały zawiera omówienie zagadnień związanych z kupcem samoistnym, organizacją przedsiębiorstwa handlowego oraz osobami pomocniczymi w handlu, takimi jak pomocnicy handlowi, uczniowie, pełnomocnicy, stręczyciele i agenci handlowi. Druga jest znacznie bardziej rozbudowana i dotyczy korporacji handlowych („stowarzyszeń handlowych”). Po niemal dziesięciostronicowej analizie przedmiotu (§ 35) przedstawiono rozdział I zatytułowany *Spółki handlowe*, podzielony został na pięć tytułów, w których przeanalizowano poszczególne spółki:

jawną (§§ 36-40), komandytową (§§ 41-43), akcyjną (§§ 44-65), komandytowo-akcyjną – „komandytową na akcye” (§§ 66-69) i z ograniczoną odpowiedzialnością (§§ 70-84). Rozdział II – *Stowarzyszenia handlowe nie będące spółkami handlowymi* – podzielony został na cztery tytuły. Pierwszy, najobszerniejszy, to omówienie „towarzystw zarobkowych i gospodarczych”, czyli spółdzielni (§§ 85-94), drugi – instytucji spółki cichej (§96); trzeci spółki doraźnej – „doraźowej” (§ 96), a czwarty karteli (§ 97).

We wstępie do podręcznika Doliński i Górski pisali: „w prawie handlowym postęp kroczy szybko, że z natury rzeczy w przyszłości niniejsza książka i dziś niedoskonała tracić będzie z biegiem czasu na wartości”. Mimo to, podręcznik spółki Doliński-Górski stanowi ważną lekturę kameralistyczną i źródło inspiracji, w tym w obszarze prawa spółek, chociaż prawo handlowe nie jest już odrębną gałęzią prawa, ale częścią prawa cywilnego. Doliński przewidywał to w artykule z 1917 r. pt. *Komercjalizowanie prawa cywilnego* (PPIA) gdzie pisał, że „w literaturze nie brak przeciwników podziału prawa cywilnego na dwie masy: cywilne prawo i handlowe”. Stwierdził, że należy dążyć do scalenia prawa prywatnego, w którym np. prawo zobowiązań powinno być ujednoczenie według zasad obligacyjnego prawa handlowego.

Dydaktyka i działalność naukowa nie wyczerpywały aktywności prof. Dolińskiego. Jego pasją był ruch spółdzielczy. Przez kilka lat (1899-1904) był też adwokatem, ale i wówczas prawdopodobnie pochłaniała go specjalizacja w obszarze prawa gospodarczego, w tym prawa spółdzielczego i prawa spółek – w kontekście działalności wydobywczej w Galicji. Kancelarię prowadził przy ul. Jagiellońskiej 8. Po tym jak został profesorem był powoływany na sędziego przysięgłego w sądzie karnym we Lwowie, ale nie to go pochłaniało. Już na początku XX w. ceniono go w środowisku spółdzielczym. W wolnej Polsce powierzano mu z tego tytułu liczne funkcje. W 1920 r. powierzano mu prezesurę, utworzonej jeszcze w 1873 r. bardzo ważnej organizacji spółdzielczej – Związku Stowarzyszeń Zarobkowych i Gospodarczych we Lwowie, którą wcześniej kierowali m.in.: Alfred Zagórski, Wojciech Biechoński, Ernest Adam, Franciszek Stefczyk i Jerzy Michalski. Doliński kierował Związkiem w latach 1920-1930. W roku 1923/24 został członkiem Państwowej Rady Spółdzielczej przy Ministrze Skarbu. Zasiadał też przez lata w radzie nadzorczej Banku Związku Spółek Zarobkowych w Poznaniu. Przeprowadzał konsolidację wielu organizacji spółdzielczych. Warto zauważyć, że w okresie międzywojennym prawo spółdzielcze uregulowane zostało bardzo wcześnie, bo już ustawą z 29 października 1920 r. – o spółdzielniach (Dz.U. 1920, nr 111, poz. 733). Regulacja ta nakazywała dostosowanie wszystkich stowarzyszeń i towarzystw o zmiennym kapitale, jak towarzystwa zarobkowe i gospodarcze do jej postanowień. Bardzo możliwe jest, że

Doliński brał udział w dyskusji nad kształtem regulacji. W 1921 r. na łamach czasopisma „Odrodzenie”, wydawanego przez Związek Stowarzyszeń Zarobkowych i Gospodarczych we Lwowie, opublikował artykuł pt. *Polskie prawo spółdzielcze*. W następnych latach uczestniczył w wydaniach zbiorów regulacji o nazwie kodeks spółdzielczy, jak i innych zbiorów prawa związanych z działalnością spółdzielni. Blisko współpracował w tym dziele z Władysławem Jennerem, z którym opracowywał też zbiory regulacji spółdzielczych.

Kamienica przy ul. Łyczakowskiej 23 we Lwowie, którą wybudował i w której zamieszkiwał wraz z rodziną prof. Aleksander Doliński

Aleksander Doliński na początku XX w. zawarł związek małżeński z Idą Wiktoria Sławik, pochodzącą ze znanej lwowskiej rodziny mieszczańskiej. Mieli dwie córki: Emmę (ur. 15 kwietnia 1905 r.) i Jadwigę (ur. 18 lipca 1907 r.). Mieszkali we Lwowie przy ul. Łyczakowskiej 23, gdzie prof. Doliński był właścicielem dwukondygnacyjnej kamienicy czynszowej (nr 23a) oraz znajdującego się obok domu (nr 23). Kamienica i dom w niemal nietkniętym stanie zachowały się do dzisiaj. Po śmierci Profesora dom i kamienicę odziedziczyły córki Emma Dolińska oraz Jadwiga Honzatko, która mieszkała tam z mężem, Mieczysławem Honzatko¹ oraz córkami Ewą i Ireną.

Wypada odnotować, że Mieczysław Honzatko, to nie tylko mąż córki Dolińskiego, ale też jego następca, który w 1935 r. objął wakującą katedrę prawa handlowego i wekslowego. Był cenionym znawcą prawa handlowego, prawa bankowego, ale też teorii prawa. Urodził się 9 października 1903 r. w Stanisławowie, gdzie ukończył I Gimnazjum (1921 r.). Następnie odbył studia prawnicze we Lwowie. W latach

¹ Zob. A. Redzik, *Mieczysław Honzatko – profesor, kodyfikator, adwokat*, „Palestra” 2005, nr 11-12, s. 143-152.

1925-1935 pracował jako asystent przy Katedrze Ogólnej Teorii Prawa prof. Kamila Stefki (1925-1926). W 1928 r. na podstawie pracy *Istota luki w prawie* (Lwów 1929) uzyskał stopień doktora praw. W 1930 r. odbył ośmiomiesięczne studia w Berlinie. Po powrocie pracował jako referendarz w Sekretariacie Generalnym Komisji Kodyfikacyjnej RP, obok m.in. Rafała Lemkina. W 1932 r. uzyskał habilitację z prawa handlowego i wekslowego na podstawie pracy *Własność dobra komisowego* (L. 1931). W 1934 r. Honzatko został zastępcą profesora i kierownikiem Zakładu Prawa Handlowego i Wekslowego Uniwersytetu Jana Kazimierza, a z dniem 1 września 1935 r. prezydent RP mianował go profesorem nadzwyczajnym. Od stycznia do czerwca 1939 r. przebywał w USA, gdzie odbywał studia z zakresu organizacji bankowości i obrotu pieniężnego. Był współautorem cennego przez dziesięciolecia komentarza do Kodeksu handlowego, napisanego wspólnie z prof. Tadeuszem Dziurzyńskim i adwokatem Zygmuntem Fenichelem. Wojnę przeżył we Lwowie, a w 1944 r. wyjechał z rodziną do Warszawy, a następnie do Krakowa. 19 kwietnia 1945 r. Wojewoda Krakowski wystawił zaświadczenie w języku polskim i rosyjskim, w którym informował o podróży prof. Honzatki do Warszawy i z powrotem w celach służbowych i prosił władze cywilne i wojskowe o udzielenie mu wszelkiej pomocy w drodze. Wyjechał, ale do domu nigdy nie wrócił. Do żony dostarczony został jedynie płaszcz profesora, w którym m.in. odnalazła owo zaświadczenie. Według przekazanej rodzinie relacji został zamordowany przez sowieckich wojskowych podczas podróży. Przez cały okres PRL o prof. Honzatce nie wspomniano. Został wymazany.

Mieczysław Honzatko (1903-1945), profesor prawa handlowego i wekslowego na UJK we Lwowie, zięć prof. Aleksandra Dolińskiego

Wróćmy do prof. Aleksandra Dolińskiego.

Największy i najbardziej wymierny wkład w system prawny odrodzonej Polski uczynił prof. Doliński za sprawą zaangażowania w dzieło Komisji Kodyfikacyjnej RP, utworzonej na podstawie ustawy z 3 czerwca 1919 r. o Komisji Kodyfikacyjnej (Dz.P.P.P. 1919, nr 44, poz. 315), a mającej na celu przygotowanie projektów ujednociających prawa sądowe w Polsce, na terenie której obowiązywało kilka porządków prawnych pozaborczych. Aktywność w środowisku gospodarczym i znajomość prawa handlowego zaowocowały tym, że to prof. Dolińskiemu powierzono kierowanie działającą w ramach Wydziału Cywilnego Komisji jednej z trzech sekcji – Sekcji Prawa Handlowego. Dlatego to on był głównym organizatorem prac Sekcji, a dzięki wyjątkowym cechom charakteru prace nad kolejnymi projektami postępowały bardzo sprawnie i owocnie. Wiele, może zbyt wiele, brał też na siebie.

Wiceprzewodniczącym Sekcji Prawa Handlowego Komisji Kodyfikacyjnej RP został prof. Stanisław Wróblewski z UJ, a sekretarzem adwokat i wykładowca uniwersytetu w Poznaniu Jan Sławski, który po roku zrezygnował z pracy w Komisji. Wówczas funkcję sekretarza powierzono prof. Tadeuszowi Dziurzyńskiemu z UJ. Członkami pierwszego składu Sekcji Prawa Handlowego byli ponadto: Antoni Górski (zm. 1928), Marek Kuratow-Kuratowski (zm. 1927), Jan Jakub Litauer i Fryderyk Zoll. W kolejnych latach w pracach Sekcji uczestniczyli ponadto Maurycy Allerhand, Ludwik Cichowicz (zrezygnował w 1926), Stanisław Gołąb, Henryk Konic, Roman Longchamps de Brier, Leon Petrażycki, Kamil Stefko, Ernest Till (zm. 1926) i Jerzy Trammer, a potem też Adam Chełmoński (od 1926), Aleksander Jackowski, Józef Sułkowski i Bronisław Hełczyński. W latach 1928-1930 Sekcja Prawa Handlowego liczyła 16 członków.

Doliński był głównym autorem projektu prawa wekslowego z 1924 r. Do tego czasu obowiązywało w Polsce 5 ustaw wekslowych (austriacka z 1850 r., niemiecka z 1849 r., rosyjska z 1902 r., francuski *Code de Commerce* z 1807 r. i węgierska z 1876 r., którą uchyłono w 1922 r. rozciągając na obszar Moraw i Orawy obowiązywanie ustawy austriackiej). Tym samym istniały też dwa systemy prawa wekslowego – francuski (obszar obowiązywania *Code de Commerce*, czyli była Kongresówka) i niemiecki (pozostały obszar). Referentem projektu Doliński, a koreferentem Marek Kuratow-Kuratowski. Projekt oparto na regulaminie uchwalonym na Konferencji Haskiej 15 czerwca 1912 r., który zakładał stopniową asymilację francuskiego i niemieckiego systemu prawa wekslowego. Prace przebiegały wzorcowo. W lutym 1922 r. na posiedzeniu Sekcji w Warszawie odbyło się drugie i trzecie czytanie projektu. Po nieznacznym poprawkach Prezes Sekcji prof. Doliński przedłożył projekt Wydziałowi Cywilnemu Komisji, który obradował nad nim w Krakowie w listopadzie 1922 r. Dwa miesiące później, 29 stycznia 1923 r., Doliński przesłał

projekt ustawy wekslowej do uniwersyteckich wydziałów prawa, które miały wyrazić swoje opinie. W kwietniu 1923 r. odbyło się trzecie czytanie projektu na posiedzeniu Wydziału Cywilnego Komisji, a 9 kwietnia 1923 r. Zebranie Ogólne Komisji przyjęło projekt. Wkrótce został on za pośrednictwem Ministra Sprawiedliwości przekazany do Sejmu RP i Senatu RP. Ustawą z dnia 31 lipca 1924 r. (Dz.U. 1924, nr 71, poz. 687) rząd otrzymał upoważnienie od parlamentu do uregulowania m.in. prawa wekslowego i czekowego w drodze rozporządzeń Prezydenta RP. Na tej podstawie, zgodnie z uchwałą Rady Ministrów z 15 października 1924 r., mocą rozporządzenia Prezydenta RP z 14 listopada 1924 r. wprowadzono prawo wekslowe (Dz.U. 1924, nr 100, poz. 926), które uzyskało moc obowiązującą z dniem 1 stycznia 1925 r. Zmienione zostało ono w 1936 r., w związku ze zmianą prawa międzynarodowego w tym aspekcie.

Prac naukowych poświęconych *stricte* prawu wekslowemu Doliński opublikował niewiele. W 1912 r. na łamach PPIA zrecenzował monografię Antoniego Górskiego pt. *Weksel z zakazem przedstawienia do przyjęcia* (Kraków 1911). Wskazał w niej, że tylko literatura i judykatura francuska dopuszczają weksle z zakazem przedstawienia do przyjęcia, zaś w literaturze austriackiej widoczna jest tendencja do zrezygnowania z zasady weksla oderwanego od realnej operacji gospodarczej (Raben baron Canstein czy Karl Adler). Doliński z aprobatą wypowiedział się o poglądzie Górskiego, który stanowczo wystąpił przeciwko dopuszczeniu weksli z zakazem przedstawienia do przyjęcia, argumentując to szkodliwością dla stosunków gospodarczych. W tym samym roku ukazał się skrypt z wykładów prof. Dolińskiego z prawa wekslowego. Po wprowadzeniu prawa wekslowego z 1924 r., nakładem Krajowego Instytutu Wydawniczego w Poznaniu, ukazał się systematyczny, bardzo ceniony komentarz do tej regulacji pt. *Polskie prawo wekslowe* (ss. 478). Składa się on z trzech części: (1) tekstu regulacji, (2) części teoretyczno-historycznej oraz (3) najobszerniejszej, będącej właściwym komentarzem.

Kolejnym obszarem prawa handlowego, w którego kodyfikacji czynnie uczestniczył prof. Doliński było prawo o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Już w 1906 r. na łamach PPIA szczegółowo i krytycznie omówił austriacki projekt ustawy dotyczącej ochrony przeciw nieuczciwej konkurencji (s. 505-527; 615-633). Nie stał się on prawem, ale wiedzę z tego okresu Doliński wykorzystał w pracach Komisji Kodyfikacyjnej RP. Prace Sekcji Prawa Handlowego w tym obszarze przyspieszyły na przełomie 1925 i 1926 r., kiedy to Ministerstwo Przemysłu i Handlu zwróciło się do Komisji Kodyfikacyjnej z prośbą o pilne przygotowanie projektu. Na początku 1926 r. Prezydium Komisji powierzyło przygotowanie projektu prof. Fryderykowi Zollowi, a procedowanie nad nim Sekcji Prawa Handlowego. Fryderyk Zoll przebieg prac opisał we wspomnieniach (*Wspomnienia Frydery-*

ka Zolla (1865-1948), oprac. Irena Homola Skąpska, Zakamycze 2000), wskazując, że projekt przedstawił już w marcu 1926 r. prezesowi Sekcji Dolińskiemu, a ten rozesłał członkom Sekcji. Nad projektem procedowano intensywnie przez tydzień, gdyż działano pod presją czasu. Rola Dolińskiego była niebagatelna, jako koordynatora i aktywnego uczestnika prac nad ostateczną wersją projektu, który po przyjęciu przez Sekcję, następnie uchwaleniu przez Komitet Organizacji Prac Komisji, przekazano Ministrowi Sprawiedliwości, a ten przedłożył go Sejmowi RP. Wydarzenia związane z przewrotem majowym sprawiły, że uchwalenie regulacji opóźniło się. Ostatecznie ustawa o zwalczaniu nieuczciwej konkurencji. Ochrona cywilno-prawna praw przedsiębiorcy, została uchwalona 2 sierpnia 1926 r. (Dz.U. 1924, nr 96, poz. 559).

Nie można nie odnotować zaangażowania Dolińskiego w prace nad projektem ustawy o prawie autorskim, którego głównym autorem i referentem był także prof. Fryderyk Zoll. Ustawa została uchwalona 29 marca 1926 r. (Dz.U. 1926, nr 48, poz. 286).

Najwięcej sił poświęcił Doliński projektowi kodeksu handlowego i prawa o spółkach kapitałowych. Tu ujawniły się odmienne poglądy Dolińskiego na wizję prawa handlowego w stosunku do poglądów Antoniego Górskiego, który optował za oparciem przyszłej polskiej regulacji na projekcie włoskim autorstwa Alfreda Rocco, wskazując na to, że w klarownej i jasnej szacie odpowiada on tendencjom globalnym zmierzającym do socjalizacji prawa handlowego. Na nim też oparł przedstawiony w 1928 r. projekt, opublikowany w serii Komisji Kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej, Sekcji Prawa Handlowego (t. I, z. 3). W tym samym roku Aleksander Doliński przedstawił własny projekt (niestety nieopublikowany), opierając go na wzorcach austriacko-niemieckich (ADHGB i HGB), co miało na celu minimalną ingerencję w praktykę obrotu gospodarczego i odpowiadać zapotrzebowaniu życia gospodarczego. Śmierć prof. Górskiego 28 lutego 1928 r., który zasnął w trakcie prac Sekcji we Lwowie (tam mieścił się też sekretariat Sekcji), ale też poparcie członków Sekcji dla propozycji Dolińskiego, spowodowały, że to jego projekt stał się podstawą dalszych prac Sekcji Prawa Handlowego Komisji.

Oprócz referatu Kodeksu handlowego Doliński był też głównym referentem projektu prawa o spółkach akcyjnych. Drugim referentem i współtwórcą projektu był Antoni Górski, a poszczególne zagadnienia opracowywali też Marek Kuratow-Kuratowski oraz Henryk Konic. Już 22 marca 1928 r., na podstawie rozporządzenia Prezydenta RP został ogłoszony jako prawo o spółkach akcyjnych (Dz.U. 1928, nr 39, poz. 383). Przygotował też, jako najlepszy znawca, projekt prawa o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością. W 1929 r. przedstawił pierwszą redakcję projektu. Pracę spodziewał się ukończyć jesienią 1930 r., o czym zapewniał latem tego

roku w Truskawcu Aleksandra Jackowskiego. Zapewnił go wtedy, że kończy rewizję drugiej redakcji projektu. Jednakże we wrześniu poważnie zapadł na zdrowiu. Nie mógł już uczestniczyć w pracach Komisji Kodyfikacyjnej. Wznowiono je już po śmierci Dolińskiego. Przewodniczącym Sekcji został Stanisław Wróblewski, a referentem projektu Kodeksu handlowego Tadeusz Dziurzyński. Ostatecznie największy wkład w powstanie projektu Kodeksu handlowego wnieśli obok Dolińskiego, Tadeusz Dziurzyński, kontynuator, jako referent główny, oraz referenci poszczególnych części: Adam Chełmoński, Bronisław Hełczyński, Aleksander Jackowski, Józef Sułkowski, a także – jako przewodniczący Sekcji na ostatnim etapie prac – Stanisław Wróblewski. Prace nad projektem Kodeksu handlowego oraz prawem o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością (niemal w całości według projektu Dolińskiego) ukończono w 1933 r. Regulacje zostały ogłoszone w formie rozporządzeń Prezydenta RP z 27 października 1933 r. (Prawo o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością, Dz.U., 1933, nr 82, poz. 602; Kodeks handlowy, Dz.U., 1933, nr 82, poz. 600). Prawo o spółkach z o.o. weszło w życie 1 stycznia 1934 r., zaś Kodeks handlowy miał wejść w życie 1 lipca 1934 r. W międzyczasie Podkomisja Prawa Handlowego (Sekcja Prawa Handlowego została zlikwidowana w 1933 r.) opracowała w okresie 23 lutego – 15 kwietnia 1934 r. projekt włączenia do Kodeksu handlowego obowiązujących już przepisów prawa o spółkach akcyjnych, spółkach z o.o., domach składowych oraz procedowanego regulacji projektu o sprzedaży na raty. Tak rozbudowany projekt nowej redakcji Kodeksu handlowego przyjęło 6 maja 1934 r. Kolegium Uchwalające Komisji Kodyfikacyjnej, a 27 czerwca 1934 r. ogłoszony został w formie rozporządzenia Prezydenta RP (Dz.U. 1934, nr 57, poz. 502).

Choć Aleksander Doliński nie dożył ukończenia prac nad jednolitym prawem handlowym, to jego intelektualny wkład istnieje do dzisiaj. Wszak to on wspólnie z Antonim Górskim formułowali wiele terminów prawa handlowego, to jego projekt stanowił trzon dla przyszłego Kodeksu handlowego, a ten kodeks w zasadniczy sposób oddziaływał na kształt obowiązującego Kodeksu spółek handlowych. Podobnie jak prof. Till nie dożył też końca prac nad projektem Kodeksu zobowiązań, w opracowaniu którego brał udział jako członek lwowskiego koła Komisji Kodyfikacyjnej RP kierowanego przez prof. Tilla, głównego autora projektu. Doczekał się natomiast prof. Doliński uhonorowania za działalność na polu kodyfikacji prawa, gdyż w 1929 r. został za nią odznaczony przez Prezydenta RP na wniosek Ministra Przemysłu i Handlu Krzyżem Komandorskim Orderu *Polsnia Restituta*.

Uzupełniając zainteresowania naukowe prof. Dolińskiego odnotować należy też jego wkład w naukę prawa ubezpieczeniowego.

W 1917 r. opublikował na łamach PPIA obszerne opracowanie poświęcone austriackiemu prawu ubezpieczeniowemu (s. 154-186; 325-348; 505-551), które Maurycy Allerhand słusznie określił „krótkim systemem prawa asekuracyjnego”. Jak wspominał w 2004 r. prof. Waław Uruszczak, studium to przyczyniło się do tworzenia nauki prawa ubezpieczeniowego w III Rzeczypospolitej. Dodać należy, że prawo ubezpieczeniowe stanowiło też przedmiot wykładów prof. Dolińskiego, a w 1930 r. miał je nauczać na utworzonym wówczas Studium Sądowym UJK.

Przez kilka lat prof. Doliński prowadził wykłady z prawa kolidyjnego (prawa prywatnego międzynarodowego), kierując też Zakładem Prawa Prywatnego Międzynarodowego na Wydziale Prawa UJK. Jedynym twórczym śladem tej aktywności uczonego jest wydany w 1928 r. przez dr. Juliusza Rodkowskiego w ramach Kursów Przygotowawczych do Egzaminów i Rygorozów Prawniczych „Delta” we Lwowie skrypt pt. *Międzynarodowe i międzydzielnicowe prawo prywatne wedle stenogramu wykładów uniwersyteckich prof. Aleksandra Dolińskiego* (ss. 71). Następcą Dolińskiego w tym obszarze został Kazimierz Przybyłowski.

Stan zdrowia Dolińskiego od końca lat dwudziestych stale się pogarszał, ale radykalnie popsuł się we wrześniu 1930 r. Powodem były nerki. W ostatnich miesiącach życia większość czasu spędzał już w łóżku, ale wierzył w powrót do zdrowia. Jeszcze 5 grudnia 1930 r. pisał do Dziekana Wydziału Prawa UJK: „choroba nerkowa potrwa kilka tygodni i wymaga dużych wydatków” i prosił o udzielenie mu trzymiesięcznej zaliczki. Jest to jego ostatnie pismo, gdyż zmarł nieoczekiwanie w wigilię Wigilii Bożego Narodzenia, 23 grudnia 1930 r., w wieku 64 lat.

Profesor Aleksander Doliński pochowany został na Cmentarzu Łyczakowskim w grobowcu rodzinnym Sławików – teściów Profesora, znajdującym się niemal w sąsiedztwie grobu Marii Konopnickiej. Grobowiec zachował się do dziś, choć brak na nim jakiegokolwiek informacji, że spoczywa w nim prof. Doliński.

Aleksander Doliński, to przykład uczonego o wyjątkowych cechach charakteru, które sprawiały, że był powszechnie szanowany, a pracowitość i umiejętności powodowały, że znakomicie nadawał się do kierowania pracami nad kodyfikacją prawa handlowego. Roman Longchamps de Bérier wspominał, że „obok gruntownej wiedzy komercyjnej oraz wielkiej pracowitości, cechowały prof. Dolińskiego niezwykle zalety charakteru. Łagodność i wyrozumiałość, umiejętność szanowania każdego zdania, brak wszelkiej małostkowości i próżności jednały mu miłość kolegów i młodzieży i zapewniały pomyślny wynik wszelkiej pracy, podejmowanej wspólnie z innymi”. Potwierdzał to Maurycy Allerhand wskazując, że „jako człowiek odznaczał się zmarły anielską dobrocią i nieskazitelnym charakterem. Był wyrozumiały na odmienne zdania, nigdy się nie unosił, a gdy w Komisji Kodyfikacyjnej czasem może za

*Grobowiec rodziny Sławików na Cmentarzu Łyczakowskim we Lwowie,
w którym spoczywa prof. Aleksander Doliński*

ostro ścierały się z sobą zapatrywania, starał się wszystkich ułagodzić, co mu się zawsze udawało, bo wszyscy go cenili, poważali i kochali”. Dzięki owym cechom i umiejętności łączenia praktyki z ogromną wiedzą naukową, prace podjęte przez Dolińskiego przynosiły wymierne efekty zarówno w sferze naukowej, jak i kodyfikacyjnej.

Spis publikacji Aleksandra Dolińskiego

Wydawnictwa zwarte

Haftung des Kontrahenten für seine Gehilfen bei der Abschließung von obligatorischen Verträgen, Lemberg: Gubryanowicz & Schmidt 1893, ss. 195.

O zastępstwie przy zawieraniu aktów prawnych, Lwów: Jakubowski&Zadurowicz 1895, ss. 212.

O regulatywie spółek akcyjnych, Lwów 1900, ss. 46 [Druk. Ludowa; odbitka z PPIA, zob. niżej poz. 12].

Prawny charakter subskrypcji akcji, Lwów 1901, ss. 78 [Druk. Ludowa; odbitka z PPIA, zob. niżej poz. 13]

Austryackie prawo akcyjne, cz. 1 – Część ogólna, Lwów 1903, ss. 183 [nakładem autora; Druk. i Litogr. Piller]

Austryackie prawo spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, Lwów 1908, ss. VII + 499 [nakładem autora; Drukarnia Ludowa]

Aleksander Doliński, Antoni Górski, *Zarys praw handlowego*, t. 1, cz. 1-2 – *Nauki ogólne i prawo osobowe*, Lwów 1912, ss. XIII+672. [wydane wcześniej częściami w l. 1911-1912]

Komentarze i zbiory regulacji

Polskie prawo wekslowe, Poznań: Krajowy Instytut Wydawniczy 1925, ss. VI+478.

Kodeks spółdzielczy. Zbiór ustaw i rozporządzeń dotyczących spółdzielni, zebrał i opracował Władysław Janner, przejrzał Prof. Aleksander Doliński, Lwów: „Kodeks” 1926, ss. XII+314.

Ustawodawstwo skarbowe w odniesieniu do spółdzielni, przejrzał prof. dr Aleksander Doliński, Janusz Kwieciński, Lwów: „Kodeks” 1928, ss. VII+231.

Kodeks spółdzielczy. Zbiór ustaw i rozporządzeń dotyczących spółdzielni, zebrał i opracował Władysław Janner, przejrzał Prof. Aleksander Doliński, słowem wstępnym zaopatrzył Janusz Kwieciński, wyd. II przejrzone i rozszerzone, Lwów: „Kodeks” 1932, ss. XIV+400.

Artykuły

O regulatywie spółek akcyjnych, PPIA 1900, R. XXV, s. 241-258, 361-375, 436-451.

Prawny charakter subskrypcji akcji, PPIA 1901, R. XXVI, s. 481-494, 599-615, 688-700, 729-745, 946-964; osobna odbitka, Lwów 1901, ss. 78.

Projekt ustawy o spółkach z ograniczoną odpowiedzialnością, PPIA 1905, R. XXX, s. 265-283; 345-360.

Projekt ustawy dotyczącej ochrony przeciw nieuczciwej konkurencji, PPIA 1906, R. XXXI, s. 505-527; 615-633.

Ekonomiczne znaczenie spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, PPIA 1907, R. XXXII, s. 169-189.

O obowiązkach i odpowiedzialności zarządu (dyrekcji) spółek z ograniczoną odpowiedzialnością, PPIA 1907, R. XXXII, s. 793-816, 899-928.

Hipoteka właściciela w projekcie noweli do kod. cyw. i jej wpływ na kredyt hipoteczny, PPIA 1914, R. XXXIX, s. 171-198.

Komercjalizowanie prawa cywilnego. Wykład wygłoszony w Towarzystwie Prawniczym we Lwowie, PPIA 1917, R. XLII, s. 57-68.

Austriackie prawo ubezpieczeń prywatnych, PPIA 1917, R. XLII, s. 154-186; 325-348; 505-551.

Projekt ustawy wekslowej, PPIA 1923, R. XLVIII, s. 1- 26.

Recenzje

Rec.: Anton R. v. Randa, *Das oesterreichische Handelsrecht mit Einsschluss des Genossenschaftrechts I Band*, Wien 1905; PPIA 1905, R. XXX, s. 496-503.

Rec.: Anton R. v. Randa, *Das oesterreichische Handelsrecht mit Einsschluss des Genossenschaftrechts II Band*, Wien 1905; PPIA 1906, R. XXXI, s. 576-585.

Rec.: *Ustawa handlowa wraz z ustawami dodatkowymi w tłumaczeniu prof. dra Józefa Rosenblatta. Wydanie trzecie z objaśnieniami prof. Dra Stanisława Wróblewskiego, T. I Ustawa handlowa*, Kraków 1906, PPIA 1907, R. XXXII, s. 164-166.

Rec.: Dr. C. S. Grünhut, *Die Gessellschaft mit beschränkter haftung nach oesterreichischen Recht*, Wien 1906, ss. 139; PPIA 1907, R. XXXII, s. 156-158

Rec. A. Górski, *Weksel z zakazem przedstawienia do przyjęcia*, Kraków 1911; PPIA 1912, R. XXXVII, s. 761-766.

Inne

Polskie prawo spółdzielcze, „Odrodzenie” (Czasopismo wydawane przez Związek Stowarzyszeń Zarobkowych i Gospodarczych), Lwów 1921.

Skrypty z wykładów [odnalezione]

Prawo handlowe wedle stenogramu wykładów uniwersyteckich prof. Aleksandra Dolińskiego, wyd. Juliusz Radkowski, Lwów 1927, cz. 1-4, ss. 270+191+118+244 [Kursa Przygotowawcze do Egzaminów i Rygorozów Prawniczych „Delta” we Lwowie].

Międzynarodowe i międzydzielnicowe prawo prywatne wedle stenogramu wykładów uniwersyteckich prof. Aleksandra Dolińskiego, wyd. Juliusz Radkowski, Lwów 1928, ss. 71 [Kursa Przygotowawcze do Egzaminów i Rygorozów Prawniczych „Delta” we Lwowie].

Polskie prawo akcyjne na podst. uniwersyteckich wykładów prof. Aleksandra Dolińskiego oprac. Mieczysław Honzatko, wyd. Juliusz Radkowski, Lwów 1929, ss. 97 [Kursa Przygotowawcze do Egzaminów i Rygorozów Prawniczych „Delta” we Lwowie].

Bibliografia

Źródła

Archiwum Arcybiskupa Eugeniusza Baziaka w Krakowie (byłe Archiwum, Biblioteka i Muzeum Metropolii Lwowskiej obrządku łacińskiego). Schematyzm 1910.

Archiwum Państwowe Obwodu Lwowskiego (DALO), f. 26, op. 5, spr. 594; f. 26, op. 6, spr. 798, 839, 889, 918.

Allerhand Maurycy [M.A.], *Śp. Dr. Aleksander Doliński*, PiA 1931, R. LV, s. 132-134.

Dąbkowski Przemysław, *Sprawozdanie dziekańskie za rok akademicki 1920-21*, Lwów 1921, s. 23-24.

Jackowski Aleksander [A. J.], *Śp. Dr. Aleksander Doliński*, GSW 1931, s. 253.

Kronika Uniwersytetu Lwowskiego, t.1 (1894/95 – 1897/98), Lwów 1899, s. 133-134.

Księga informacyjna królewskiego stołecznego miasta Lwowa i czterech południowo-wschodnich województw Rzeczypospolitej Polskiej, a to lwowskiego, stanisławowskiego, tarnopolskiego i wołyńskiego, Lwów 1926.

Longchamps de Berier Roman, *Ś.P. Prof. Dr. Aleksander Doliński*, „Ruch Prawniczy, Ekonomiczny i Socjologiczny” 1931, s. 264-265.

Memoriał Wydziału Prawa i Umiejętności Politycznych Uniwersytetu Lwowskiego, Towarzystwa Prawniczego we Lwowie i Związku Adwokatów Polskich, „Kwartalnik Prawa Cywilnego i Karnego”, R. II, z. 2, Warszawa 1919, s. 287 i n.; Piniński Leon, *Dwaj wielcy prawnicy Niemiec Ihering i Windscheid*, Kraków 1893.

Rocznik Polityczny i Gospodarczy 1939, Warszawa 1939, s. 1005-1013.

Śp. Antoni Górski, „Przegląd Prawa i Administracji” 1928, R. LIII, s. 300-301.

Wspomnienia Fryderyka Zolla (1865-1948), oprac. Irena Homola Skąpska, Kraków 2000, s. 350-355.

Wyższa Szkoła Handlu Zagranicznego we Lwowie, Program na rok akademicki 1928/9, zatwierdzony reskryptem Min. WRiOP z dnia 30. lipca 1928, Nr. IV. S W – 7912/28, Lwów 1928, s. 3.

Literatura

Academia Militans. Uniwersytet Jana Kazimierza we Lwowie, całość zredagował, wstępem i zakończeniem opatrzyl Adam Redzik, wyd. 2 poprawione, Kraków 2017 (autorzy: Adam Redzik, Roman Duda, Marian Mudryj, Łukasz Tomasz Sroka, Wanda Wojtkiewicz-Rok, Józef Wołczański, Andrzej Kajetan Wróblewski).

Górnicki Leonard, *Prawo cywilne w pracach Komisji kodyfikacyjnej Rzeczypospolitej Polskiej w latach 1919-1939*, Wrocław 2000.

Górnicki Leonard, *Organizacyjne zagadnienia kodyfikacji prawa handlowego w Komisji Kodyfikacyjnej RP (1919-1939)*, [w:] *Studia historycznoprawne: tom de-*

- dykowany profesorowi doktorowi Kazimierzowi Orzechowskiemu], „Acta Universitatis Wratislaviensis” No 2501, Prawo CCLXXXV, Wrocław 2003, s. 261-288.
- Górnicki Leonard, *Podstawowe założenia i systematyka polskiego kodeksu handlowego z 1934 roku*, [w:] *Studia historycznoprawne: tom dedykowany profesorowi Alfredowi Koniecznemu*, Wrocław 2004, s. 261-280 (Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo, t. 288).
- Górnicki Leonard, *Zagadnienia systematyki kodyfikacji prawa cywilnego i handlowego w pracach Komisji Kodyfikacyjnej (1919-1939)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2004, R. XIII, z. 3, s. 623-664.
- Górnicki Leonard, *Historia, koncepcja i systematyka projektu ustawy czekowej z 1923 r.*, [w:] *Świat, Europa, mała ojczyzna: studia ofiarowane Profesorowi Stanisławowi Grodzkiemu w 80-lecie urodzin* Bielsko-Biała: Wyższa Szkoła Administracji 2009, s. 663-678.
- Górnicki Leonard, *Prace Komisji Kodyfikacyjnej RP nad kodeksem handlowym z 1934 r.: organizacja i koncepcja kodyfikacyjna*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2015, nr 8, s. 50-58.
- Górnicki Leonard, *Przewodnie konstrukcje i pojęcia kodeksu handlowego z 1934 roku*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Przegląd Prawa i Administracji” 2015, z. 101, s. 63-91.
- Górnicki Leonard, *Unifikacja i kodyfikacja prawa o spółkach akcyjnych w II Rzeczypospolitej Polskiej*, „Miscellanea Historico-Iuridica” 2015, t. 14, 1, s. 133-168.
- Górnicki Leonard, *Kodeks handlowy*, [w:] *Prawo handlowe i gospodarcze II Rzeczypospolitej*, red. Robert Jastzębski, Warszawa: Wolters Kluwer 2019, s. 53-120.
- Górnicki Leonard, *Komisja Kodyfikacyjna II RP: pozycja ustrojowa, struktura organizacyjna, podejmowanie decyzji*, „Acta Universitatis Wratislaviensis. Prawo” 2019, t. 328, s. 109-151.
- Grodzki Stanisław, *Prace nad kodyfikacją i unifikacją polskiego prawa prywatnego (1919-1947)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego”, R. I (1992), z. 1-4.
- Herbet Andrzej, Redzik Adam, *Prawo handlowe*, [w:] *Synteza prawa polskiego 1918-1939*, red. Tadeusz Guz, Jan Głuchowski, Maria R. Pałubka, Warszawa: CH.Beck 2013, s. 784-811.
- Jastzębski Robert, *Funkcje weksla w II Rzeczypospolitej*, Warszawa, Liber 2003, ss. 254.
- Krzemicki Stanisław, *Doliński Aleksander (1866-1930)*, „Polski Słownik Biograficzny”, t. V, s. 285-286.
- Mileuski Stanisław, Redzik Adam, *Themis i Pheme. Czasopiśmiennictwo prawnicze w Polsce do 1939 roku*, Warszawa: Iskry 2011.
- Pol Krzysztof, *Aleksander Doliński (1866-1930)*, „Rzeczpospolita” Nr 194 z 20 sierpnia 1999.
- Prawo handlowe i gospodarcze II Rzeczypospolitej*, redakcja naukowa Robert Jastzębski, Warszawa: Wolters Kluwer 2018, ss. 668.
- Radwan Arkadiusz, Redzik Adam, *O dwóch dwudziestoleciach i trzech jubileuszach prawa handlowego w Polsce*, „Przegląd Prawa Handlowego” 2009, nr 9, s. 4-8.
- Redzik Adam, *Mieczysław Honzatkó – profesor, kodyfikator, adwokat*, „Palestra” 2005, nr 11-12, s. 143-152.
- Redzik Adam, *Roman Longchamps de Berier (1883-1941)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 2006, z. 1, s. 5-108; osobna nadbitka, ss. 104.
- Redzik Adam, *Szkic z dziejów szkolnictwa wyższego we Lwowie*, „Niepodległość i Pamięć”, nr 24, 2006, s. 93-109.
- Redzik Adam, *Aleksander Doliński (1866-1930). Profesor prawa handlowego Uniwersytetu Jana Kazimierza we Lwowie*, „Czasopismo Prawno-Historyczne” 2007, t. LIX, z. 2, s. 291-327; nadbitka, Poznań 2007, s. 38.

Redzik Adam, „Przegląd Prawa Handlowego” (1925-1939) i inne czasopisma komercjalistyczne, „Palestra” 2009, nr 9-10, s. 144-154.

Redzik Adam, *Prawo prywatne na Uniwersytecie Jana Kazimierza we Lwowie*, Warszawa: C.H.Beck 2009.

Redzik Adam, Kotliński Tomasz J., *Historia Adwokatury*, wyd. 4. poprawione i uzupełnione, Warszawa 2018.

Sójka-Zielińska Katarzyna, *Ernest Till (1846-1926)*, „Kwartalnik Prawa Prywatnego” 1997, z. 3.

Witalec Robert, *Powstanie i działalność Związku Stowarzyszeń Zarobkowych i Gospodarczych we Lwowie 1874-1918*, „Prace Historyczno-Archiwalne” [Rzeszów] 2000, T. IX, s. 107-123.